Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110

Thelogica universa - Ettenheim-Münster 107 - Tom. I

Cartier, Gallus

[S.l.], 1745

Caput primum

urn:nbn:de:bsz:31-111007

Visual Library

Pars Secunda. 171 ~~173~~. ~~171~~ 161

De Singulis S. Scripturæ Libris.

Jam supra part. 1. c. 1. diximus S. Scripturæ libros alios esse Legales, Historicos alios, alios Sapientiales, denique Propheticos alios.

De his singulis eâ ratione agemus, ut ordine, quo in S. Scripturâ continentur, insuper habitô, Legales Legalibus, Historicos Historicis, Sapientiales Sapientialibus, et denique Propheticos Propheticis jungamus. Et quoniam horum Sacrorum Codicum alii sunt Veteris Testamenti, alii verò Novi, hinc, ut distinctim omnia fluant, partem hanc secundam in binas Sectiones distinguemus, in quarum primâ de Singulis Veteris Testamenti libris Tractabimus; in secundâ verò Novæ Legis libros expendemus. Sit igitur

Sectio Prima. 162

De Singulis Veteris Testamenti Libris.

Hujus Sectionis quatuor erunt Capita juxta jam assignatam librorum ipsorum varietatem.

Caput Primum.

De libris Legalibus Veteris Testamenti. ~~161~~

Libros Legales Veteris Testamenti, quibus videlicet divinæ leges comprehenduntur, esse quinque Moysis libros, genesim videlicet, Exodum, Leviticum, Numeros, et Deuteronomium, jam supra memoravimus*. Unicô nomine Pentateuchus nuncupantur, quod nomen è græcô latinè redditum quinque volumina sonat.

*part. 1. c. 1.

Horum Voluminum Auctorem ~~162~~.

e * part. 1. c. 2.

172 ~~176.~~ esse Moysem, jam alibi demonstravimus*, ubi de veritate, et integritate librorum sacrorum egimus.

Et profectò vel viderunt, omnium, quotquot post Moysem extiterunt Scriptorum autoritas, qui unanimi consensu illum horum librorum autorem esse deprædicant. Judæorum quoque Synagoga, Christus etiam et Apostoli, Universáque Christiana Ecclesia eosdem Moysi semper adscripserunt. Ergo non audiendi sunt illi, qui libros hos Moysis esse in dubium vocare velle videntur, sed potiùs, cùm demonstrativis, et evidentibus argumentis destituantur rejiciendi sunt, ut qui vanis, ac inanibus argumentationibus Moysem possessione trium millium, et quod excurrit, annorum deturbare conentur.

163. En tamen præcipua illorum argumenta, quibus singulis singulas atteximus responsiones.

~~163.~~ Ajunt ergo 1° ideò videri Pentateuchum Moysi falsò adscribi, quòd in eo multa contineantur, quæ Moysis temporibus fuêre posteriora: ut 1° mors ipsius, quæ legitur Deuter. Ult.

Resp. Verba hæc postmodùm addita fuisse ad complendam Moysis historiam vel à Josue, vel ab Esdra, prout contendit Bellarminus, cùm post reditum à Captivitate Babylonicâ sacros libros collegit, et descripsit.

164. 2° Genes. 12. v. 6. hæc habet textus: Chananæus autem tunc erat in terrâ, promissionis videlicet. At qui hoc dici non potuit nisi ab eo, qui Chananæos ex Palestinâ pulsos vidisset, quam expulsionem, ut potè Moysis

morte posteriorem, ipse videre non potuit. Ergo &c. 173.

Resp. neg. min. Id enim etiam ab eo dici potuit, quamvis Chananæos ex Palestinâ pulsos non viderit; sensus quippe est, jam tempore Abrahæ Chananæos habitasse terram promissionis, quod utique ipse scribere poterat.

3°. Genes. c. 36. v. 31. numerantur octo Reges, qui ab Esau regnarûnt in terrâ Edom, cùm tamen quatuor tantùm intercesserint generationes ab Esau usque ad Moysem. Adduntur insuper hæc verba: Antequam haberent Regem filii Israël. Atqui hæc affirmari non potuerunt, nisi ab eo, qui deinceps vidisset Reges Israël, at verò longô post Moysem tempore Israëlitæ primùm Reges habere coeperunt. Ergo &c. 165

Resp. Octo Reges, qui loc. cit. numerantur, paternâ successione non sibi fuisse substitutos, sed vel usurpatione, vel electione: ex ipsius quoque Moysis narratione constat, Duces, seu Reges Idumæorum non successivè, sed alios et alios diversis in locis simul regnasse; unde nihil officit, quominùs ab Esau usque ad Moysem quatuor tantùm fuerint generationes. 164.

Ad textum, qui subjungitur, respondent aliqui, Moysi per Dei revelationem innotuisse, Judæos habituros deinceps Reges, ut constat Deut. c. 17. v. 14. Alii verò ajunt, id postmodum ipsius libro majoris claritatis gratiâ deinceps fuisse additum, fortè ab Esdra, qui libros Moysis restauravit.

174. ~~178~~ 4.to Deut. 2. v. 14. dicuntur filii
166. Esau habitasse in Seir, expulsis, et deletis Horrhaeis, Sicut, inquit textus, fecit Israël in terrâ possessionis suae, quam dedit illi Dominus. Atqui verò filii Israël nonnisi post Moysis obitum habitare coeperunt terram possessionis suae. Ergo &c.

Resp. Deletionem illam populorum à filiis Israël factam vel intelligendam esse de populis trans Jordanem habitantibus, quorum regiones, illis deletis divisae ab ipso Moyse fuerunt Tribubus Ruben, et Gad. Vel si de omni terrâ possessionis ibi sermo est, id à Moyse propheticô Spiritu dictum, vel ab Esdrâ, qui libros Moysis restituit, hic additum fuisse.

167. 5.o Exodi 16. designatur tempus, quo filii Israël desierunt manducare Manna. Atqui id nonnisi post mortem Moysis factum est. Ergo &c.

Resp. Noverat Moyses filios Israël quadraginta annis in desertô peregrinaturos; potuit ergo manducationis mannae tempus designare. Dici etiam potest, hoc ab Esdrâ, vel alio claritatis gratiâ textui fuisse additum.

168. 6.o Deut. 1. Sic habet textus: Haec sunt verba, quae locutus est Moyses ad omnem Israël trans Jordanem. Atqui hoc falsum esse videtur; enimverò mortuô jam Moyse primùm Israëlitae Jordanem transierunt. Ergo &c.

Resp. Vocabulum Trans, ut ex hebraeô fonte Beheber perhibetur, hic tantùm significat in transitu; Sensus ergo est, Locutum fuisse Moysem verba haec ad

filios Israël, cùm essent brevi Jordanem 175.
~~179.~~
transituri, quod post unius circiter mensis spatium factum est: Unâ enim eâdemque voce Heber utuntur Hebræi ad significandum cis, et trans, eâque diversum illum situm exprimunt; unde videtur fortè hic error esse penes Interpretem, qui locò cis transtulit trans.

7º Deut. c. 3. Jaïr dicitur nomine 169.
suò insignivisse urbes sorte sibi concessas, additque textus: eas nomen idem servasse usque in præsentem diem. Atqui hoc innuere videtur longum post has urbium divisiones tempus, adeoque mortuò jam Moyse. Ergo &c.

Resp. vel verba hæc: usque in præsentem diem addita fuerunt textui, et à margine in eum transmissa; vel scribentus est Moyses, quia è ipsâ jam tempus aliquod effluxerat à divisione terræ ad illud, quo Moyses librum suum scripsit.

8vo Multa Urbes, et Regiones 170.
in libro Genesis iis nominibus appellantur, quæ ipsæ nonnisi post Moysis tempora adeptæ sunt: ut 1º Ninive Genes. c. 10. Cùm tamen primùm Deboræ temporibus dicatur vivisse Ninus, à quo ~~urbs~~ Urbs ista nomen suum accepit. 2º Ibid. c. 11. v. 28. et 31. Ur jam dicitur Chaldæorum, cùm tamen nomen istud nondum fuerit in usu tempore Abrahæ. 3º Ibid. c. 4. dicitur Abraham persecutus Reges debellatos usque Dan: at urbs ista primùm à Tribu Dan nomen hoc accepit, ut habetur Judic. 18. 4º Mons Moria, Dominus videt, jam c. 22. v. 14. nuncupatur, cùm tamen nomen istud non videatur accepisse, nisi post extructum in eo Templum, quod Moyse posterius fuit. 5º c. 34. v. 14. fit

Prima L. pag. 81

mentio Valles Hebron, quod nomen ab Hebrone Calebi filio primùm post Moysis obitum accepit. 6.° c. 40. v. 15. Joseph se de terra Hebræorum furtò sublatum dicit, cùm tamen eo tempore regio illa, è quâ sublatum sequeritur Joseph, terra Chanaan fuerit, quæ nonnisi postquam Hebræi Jordanem transivissent, adeoque post Moysis mortem, ad eos pervenerit. 7.° c. 35. v. 21. Turris Eder seu gregis commemoratur, cùm tamen primùm post ædificatam urbem Jerusalem ita fuerit munupata, cujus nempe porta erat.

Resp. 1.° vel falsum esse, Urbes, et Regiones illas, de quibus in libris Moysis fit mentio, ea nomina, quibus ibidem appellantur, primùm post ipsius tempora fuisse adeptas; neque hujus ratio sufficiens ab adversariis affari potest. Vel dicimus, ea nomina deinceps iis libris fuisse inserta locò veterum, quibus anteà vocabantur, ut videlicet clarior narrationis contextus evaderet: cùm enim ~~forsan~~ alia fortè, quàm prius haberent, nomina post Moysis tempora acepissent, non potuisset non obscurissima fieri historia, quæ antiqua et legentibus ignota referret urbium nomina. Nostrò igitur etiammum judiciò nonnulla in hisce Moysis libris occurrunt alienâ manu addita, quibus cùm apertior et clarior efficiatur sermo, neuon pristinus textus omnino servetur. Quis proindè hæc sufficere aperet, ut Pentateuchus Moysi abjudicetur?

Resp. 2.° ad singula. Ad 1.mum Incertum est, Nimrum vixisse primùm Deboræ temporibus; multi enim probabilius censent, eum Abrahæ contemporaneum fuisse: mirum igitur esse non debet, si Moyses nomen urbis proferat, quod eidem multò ante

sua tempora inditum fuerat, et quibus sub eô nomine hæc Urbs nota erat.

Ad 2dum Æquè istud, ac prius incertum manet, num videlicet adhuc tempore Abrahæ Chaldæorum nomen ignotum fuerit. Sed quidquid sit, illud certò constat, nomen hoc jam Moysis tempore usu receptum fuisse, quod et ipse adhibuit, ut nempè ipsius narratio facilius intelligeretur.

Ad 3tium falsum est, Nomen Dan fuisse tempore Moysis incognitum: ut enim auctor est S. Hieronymus, Jordanis ipse à vocibus Dan, et Jor dictus est.

Ad 4tum falsum quoque est, montem Moria sic dictum fuisse primùm post Templum extructum, sed ita appellatus fuit post responsum ab Abrahamô datum filio de victima holocausti quærenti; quod nomen usque ad Moysis ætatem perseveravit.

Ad 5tum dicimus, vel jam tempore Moysis extitisse urbem, quæ Hebron dicebatur, cùm priùs vocata fuisset Cariatharbe: vel nomen istud fuisse deinceps additum ad designandam urbem, quæ aliàs antiquô notata nomine suô haud satis dignosci potuisset.

Ad 6tum Per terram Hebræorum è qua sublatum se queritur Joseph, intelligitur regio, quam tunc Hebræi, Jacob scilicet, et filii ejus incolebant. 2da pag 82.

Ad 7mum Per turrim Eder hic non intelligitur porta aliqua Urbis Jerusalem, sed, prout observat S. Hieronymus, locus quidam propè Bethleem.

Ob. 9no In istis libris immodicæ in Moysem ipsum congeruntur laudes, ut qui dicatur mitissimus hominum, Num. 12. Homo Dei, Deut. 33. Quòd non surrexe- 171.

rit Propheta, ut Moyses in Israël, Ibid. c. ult. et alia hujusmodi; quæ Moyses, si eos libros scripsisset, de se ipso elocutus utique non fuisset. Ergo &c.

Resp. Modicas omninò esse laudes idas, quas sibi in suis libris tribuere videtur Moyses; nec etiam è contrariò veretur, sua enarrare vitia: cùm autem se ipsum leviter duntaxat commendare videtur, id ejus veracitati potiùs, et candido animo, peculiarique Spiritûs sancti afflatui, necnon speciali divino præcepto tribuendum est, quàm inani jactantiæ. Quod si hæc responsio Adversariis non sufficiat, dicemus, hæc pauca libris Moysis simul cum obitûs idius narratione fuisse adjecta in idius perpetuam laudem, et commendationem.

172. Objicit 10mo Richardus Simon*, hasce conjecturas*: quòd in Pentateuchô stylus sit varius; eadem frequentiùs repetantur; perturbata plerumque se prodat narratio orta fortè ex foliorum, quibus res gestæ exaratæ continebantur, inversô ordine. Ex quibus, ut et aliis, quas præmisimus, objectionibus concludit, hos quinque Moysis libros esse Notariorum publicorum Opus, qui omnia Hebræorum gesta primùm in Commentaria, ac deinde in librum justô compendiô exaratum redegerint; qui quidem Moysis Pentateuchus dicatur, quòd sub ejus regimine gesta idæ collecta fuerint.

F * Hist. critique du Vieux Testament. c. 1.

Resp. conjecturas idas non præponderare rationibus, et auctoritatibus, quibus alii eruditi demonstrant, hos libros Moysis Opus esse. Quòd styli diversitatem spectat, repeti idæ debet ex rerum et temporum, quibus Moyses scripsit, varietate. Repetitiones autem in idis fuerunt necessariæ ad pleniorem earum rerum, quas continebant, intedigentiam. Nec denique

inversum ordinem esse foliorum in Pentateuchô aliis bene multis visum est; frustra proinde conjicit Simonius, ex perturbatô foliorum, seu Schedularum ~~ordine~~, in quibus scriptitari solebat, ordine, ortas esse, quæ ipse in Pentateuchô deprehendere sibi videtur, transpositiones, et confusiones; nam antiqui Schedas, seu folia, in quibus scribebant, non seùs ac nos, in ordinem componebant, et extremâ sui parte altrinsecùs connebant, neuon in longum ita disponebant, ut in volumen contrahi possent; nec minor ab illis, quàm nunc à nobis fit, in suis scriptionibus ordinis ratio labebatur; et si fortè quædam in iis perturbatio accideret, tam facilè eas in ordinem reducebant, ac nunc fit, ubi nostri compinguntur libri. 179.

Sed esto, res in Pentateuchô sine ordine esse descriptas, quid mirum? cùm ab Autore simpliciter, et sine fucô, vel verborum ornatu res, prout gestæ sunt, narrentur. Quin potiùs exinde rectè ac cum veritate arguimus, Pentateuchum autorem habere ipsum Moysem, qui, utpotè vir simplicissimus, politiori stylô, et oratione se ipsum commendare haud gestierit. Dicendum ergo istud Simonii systema meris niti conjecturis, et possibilitatibus, quas fortè admittere possemus, si contrarium aliundè nobis non innotesceret.

Igitur Moyses filius Amrami, et Jacobed amborum ex Tribu Levi in Ægyptô anno mundi 2433. ante Christi æram vulgarem 1570. natus, Pentateuchum scripsit eâ quidem ætate, qua veri, et unius Dei nomen nonnisi solis fermè Judæis notum erat, dum cæteri mortales profundis Dei et veræ Religionis ignorantiæ tenebris, 173.

3tia pag. 83.

~~173.~~ necnon universali corruptione erant involuti.

Ipsimet Hebræi, quorum gratiâ Moyses Scribebat, rudes erant, et indociles, summáque ipsis ad idololatriam erat propensio. Diu quippe inter corrupta, et idololatra Nationis parietes enutriti, duris laboribus, longáque Servitute oppressi, ad ferarum pòrè conditionem redacti fuerant; Majorúmque Suorum Religionem fermè oblíti, eam sectabantur, quæ tum in Ægyptô dominabatur, atque corruptis hominum moribus magis accommodata videbatur. Hæc nobis attentè consideranda sunt, si probè Moysis mentem assequi cupiamus. Debuit ille populi hujus ruditati, et præjudiciis aliquantum deferre; quæ illius educationi deerant, supplere; factas Majoribus promissiones in mentem revocare; Avorum nobilitatem ob oculos ponere; improbum, ~~[illegible]~~ et ad malum proclivem illius genium refrenare: Ad Moysis consilium fuit, ad quod omnia referuntur, quæ in Pentateuchô leguntur. Modò singulos illius libros expendimus.

De Libro Genesis.

174. Liber iste à deductâ Patriarcharum ab Adam usque ad Jacobi nepotes Genealogiâ Genesis seu generationis nomen accepit. Hebræis inscribitur Bereschit, quod vocabulum istud in Hebræô textu sit primum.

175. Quinquaginta Capitibus 2369. annorum Historiam complectitur, ab exordiô scilicet mundi, usque ad Patriarchæ Josephi obitum; potérsque secundùm varias temporum, quæ percurrit, epochas in tres partes dividi; in quarum primâ à cap. 1. usque ad 7. ea continentur, quæ

in primâ mundi ætate contigerunt, ab Adamô videlicet usque ad Diluvium*; vt creatio mundi, et hominis sex diebus completa. Lapsus Protoparentum. Eorum pœna. Propagatio generis humani per Adam usque ad Noë. Malitia hominum velut causa diluvii. 181.

g * Prima mundi ætas ab Adamô usque ad Diluvium. ab an. mundi 1. ante Æram Christi vulgarem 4004. usque ad an. mundi 1656. ante Æram. 2347.

Secunda pars à cap. 7. usque ad 12. complectitur ea, quæ in secundâ mundi ætate, à Diluviô nempe usque ad Abrahamum evenerunt*: Extructio videlicet Arcæ à Noë facta. Diluvium, ejúsque cessatio. Pactum Deum inter et Patriarcham Noë. Genealogiâ hominum post Diluvium à filiis Noë, usque ad Abrahamum. Ædificatio turris Babel, et linguarum confusio. 176.

h * Secunda mundi ætas à Diluviô usque ad Abrahamum. ab an. m. 1657. ante Chr. æram, 2347. usque ad an. mundi 2083. ante Chr. 1917. ante Æram 1921.

In tertiâ verò parte à cap. videlicet 12. usque ad 50. comprehenduntur ea, quæ gesta fuerunt in tertiâ mundi ætate, ab Abrahamô nempè usque ad Moysem, seu exitum Israëlitarum ex ~~Ægypto~~ Ægyptô sub Patriarchis Abraham, Isaac, Jacob, et Joseph*; vt sunt divinæ promissiones Abrahæ factæ. Præceptum circumcisionis. Ortus Isaaci. Probatio fidei et obedientiæ Abrahæ in filii sui præceptâ immolatione. Gesta, et facta mysteriis plena Patriarcharum Isaac, Jacob, et Joseph. Genealogia filiorum Jacob, et Esau, p. 177.

i Tertia mundi ætas ab Abrahamô, ejúsque peregrinatione, seu vocatione usque ad Moysem, seu exitum Hebræorum ex Ægyptô; ab an. mun. 2083. ante Christ. 1917. ante Æram 1921. usque ad an. m. 2513. ante Christ. 1487. ante Æram 1491.

Occurrunt in hoc libro quædam, quæ ad imminuendam illius auctoritatem passim objici solent.

1°. Cap. 1. Lux dicitur creata à Deo die primô, et vib. primum quartô die Sol, qui tamen diem constituit, eique lucem præbet. Ergò ante Solem creatum nec lux, nec dies erat, p. 178.

182. ~~180.~~ Resp. neg. argumentum. Lux enim est speciale elementum à Deo statim post coelum, et terram, prout Scriptura exprimit, creatum; posteà etiam creatus est Sol, immensum corpus illud, qui suô motu ità luem premeret, ut apta esset ad hominum postmodùm creandorum oculos sic afficiendos, ut illam, diémque cernere possent; lux enim, nisi oculos feriat, videri haud potest, eos autem ferire non potest nisi ab alio subtili, et ignitô corpore moveatur.*

K * vide, quæ disserimus part. 1. Physicæ nostræ seu in Physicâ universali, c. 5. tit. de Lumine.

2°. Ib. c. 2. v. 2. Hæc leguntur: complevitque Deus die septimô opus suum, quod fecerat. Et tamen priùs, nempe c. 1. vers. ult. dicitur: quòd cùm omnia fecisset Deus, factum sit manè, et vesperè dies sextus. Hæc autem manifestam contradictionem involvunt. Ergo p.

179. Resp. 1.° c. 2. v. 2: locô complevit legendum esse compleverat, sic enim vox Hebræa verti potest.

Resp. 2.° Pentateuchum Samaritanorum, et Versionem Græcam textum idum Gen. 2. v. 2. sic habere: compleveritque Deus die sexto p. Emendandus ergo videtur Vulgata nostra Librariorum error ad normam Pentateuchi Samaritani, et græcæ Versionis.

180. 3°. Ibid. c. 4. v. 15. Cäino timenti, ne propter perpetratum fratricidium à primô occurrente occideretur, promittit Deus, nequaquam ita futurum. Et postea tamen à Lamechô occiditur ibid. v. 23. prout intelligunt Hieronymus, Anselmus, Rabanus, Strabus, Liranus, Petrus Comestor, et alii. Atqui hæc inter se aperte pugnant. Ergo alterutrum falsum est.

Resp. 1º Quidquid Hieronymus et alii dicant, minimè tamen certum est, Caïnum à Lamechô occisum fuisse. fatetur equidem Lamech, se occidisse virum, sed juvenem, at profectò tunc Caïn, utpotè Lamechi Avus, juvenis haud amplùs erat, ac proinde nec vir ille, quem Lamech se occidisse queritur. 183. 187.

Resp. 2º conc. maj. et neg. min. Quia Deus Caïno non prædixerat, eum absolutè, seu prorsùs non occidum ivi, sed solùm non esse futurum, ut occideretur eô modô, quo ipse timebat se occidendum fore, nimirùm à primô occurrente scienter, et ex intentione; et quamvis à Lamechô occisus fuerit, certè non ita occisus fuit, sed ab ipso non cogitante, et intervenandum feram quærente. Prohibuit ergo Deus tantùm, ne palam, et agnitus Caïn occideretur, non autem casu, et non cognitus, et ab eo, qui feram se occidere arbitrabatur.

4to Ibid. c. 4. v. 26. dicitur de Enos, quòd coeperit invocare nomen Domini; at prius, nempe v. 4. dictum est, quòd Abel Deo munera obtulerit, ac proinde ante Enos Deum invocaverit. 181.

Resp. Dum Enos Deum invocare coepisse dicitur, id ita intelligi debet, ut coeperit invocare nomen Domini, non quidem privatim, id enim jam ante ipsum præstiterat Abel, sed publicè, congregando scilicet piorum aliorum hominum coetus ad laudes, et gratiarum actiones Deo persolvendas, certosque præscribendo ritus, quibus religiosius, et solemnius, quàm antea, coleretur Deus.

184. ~~108~~ 5.to Ibid. c. 5. v. 27. Mathusala diu-
182 tur vixisse 969. annos, ac proindè ad finem usque diluvii, cùm tot prouisè effluxerint anni à natô Mathusalâ usque ad Diluvii finem. At postèa c. 6. dicitur in Arâ Noë octo duntaxat personas fuisse, Noë scilicet, Sem, Cham, et Japhet, cum suâ quemque uxore, de Mathusalâ autem omninò siletur.

Resp. Ultimum illius annum non fuisse completum, sed inchoatum duntaxat, atque, prout tradunt Hebraei, septimô ante diluvii initium die illum obiisse. Corrigenda est proinde Septuaginta Interpretum Versio, quæ Mathusalam quatuordecim adhuc post diluvium annis superfuisse perperam memorat, seu supponit.

183. 6.to Genes. 6. v. 3. dicit Deus: Erunt dies hominis 120. anni. Et tamen postèa fuerunt, qui ultra hos annos vitam protenderunt, quos passim Scriptura commemorat.

Resp. Textum non ita esse intelligendum, quasi postèa multi homines ultra 120. annos vitam protenderint; sed circa hoc tempus, nempe post 120. annos futurum esset diluvium, quo omnes submergendi erant et perituri, prout revera contigit. Poenitentiæ ergo spatium hominibus hic à Deô præfigitur, non vitæ terminus.

184. 7.mo Ibid. v. 6. dicitur de Deô eum poenituisse, quòd hominem fecisset in terrâ, cùm tamen, ut verè de eo dicitur 1. Reg. c. 15. v. 29. Homo non sit, ut agat poenitentiam.

Resp. Citatum Genes. c. 6. v. 6. textum, qui dicit Deum poenituisse &c. non

ad litteram, sed metaphoricè sumendum, 185. ~~189~~.
et intelligendum esse. Loquitur enim Scriptura more humanô, inquit S. Augustinus*; unde cùm Deum poenitere docet, non secundùm affectum, sed effectum intelligi debet; non enim more poenitentium, priorem revocat affectum, sed retractat ea, quæ fecit, et retractanda decreverat in tali temporis circumstantiâ.

* lib. 15. de civ. c. 7.

8vo Jb. c. 11. v. 26. dicitur Thare 70. annos natus genuisse Abrahamum, mortuusque esse annô ætatis Abrahami 75. totidem enim annorum erat Abraham, cùm mortuô patre de Haran egressus est, prout habetur Jb. c. 12. v. 4. quos si 70. illis, quos natus fuisse dicitur Thare, cùm Abrahamum genuit addamus, efficientur anni vitæ ipsius 145. tantùm. Attamen eodem c. 11. v. 32. dicitur idem Thare vixisse annos 205. 185

Resp. 1o. Thare Abrahamum genuisse non 70mô sed 130mô duntaxat vitæ suæ annô, ideoque, cùm citatô c. 11. v. 26. dicitur Thare annô ætatis suæ 70mô genuisse Abraham, Nachor, et Aran; id ita intelligi debet, ut quidem Thare annô ætatis suæ 70mô gignere coeperit, sed non primò Abrahamum, ~~sed~~ verùm alios ipsius fratres; quòd autem ipse cæteris præponatur, non arguitur per hoc ejus primogenitura, sed tantùm præ cæteris electio; neque enim rarum est in Scripturâ, ut juniores prioribus anteponantur. At quia fortè hæc responsio quibusdam minùs solida videri posset, hinc brevius

Resp. 2o. versum hunc 32. c. 11. Genesis, quo dicitur Thares vixisse 205. annos mendosum esse, atque emendari de-

186. ~~190~~ bere secundum textum Samaritanum, ubi
Genes. 11. v. 3. diserte hæc leguntur: Et fue-
runt dies Thare centum et quadraginta
quinque annorum, postea mortuus est Tha-
re in Haran. Quod vel ex eo colligitur,
quod cum isto Samaritano textu, vulgata
nostra huic versui 32. anteriores et poste-
riores textus, ex quibus patet, Thare 145.
annis duntaxat vixisse, optime congruant.

186. 9no Jb. c. 12. v. 19. Mentitus est
Abraham, dum interrogatus de Sara Uxore
sua, respondit, idam esse suam sororem:
atque etiam eam mentiri voluit v. 13.
dum illi dixit: Dic ergo, obsecro te, quod soror
mea sis. Iterum mentitus est, quan-
do Montem Moab cum filio suo Isaac ibi-
dem immolando conscensurus servis suis di-
xit c. 22. v. 5. Se, et filium suum, postquam
adorassent, ad ipsos esse reversuros.

Resp. 1o transeat, his locis menti-
tum fuisse Abrahamum; non tamen exin-
de sequitur S. Scripturam esse mendacem,
sed potius veracem, cum ea, quæ ad historiæ
veritatem pertinent, fideliter referat, non
quidem ut approbet, sed ut integram histo-
riæ veritatem declaret; verior enim per
hoc apparet sacra historia, quod non omit-
tat, nec taceat, sed sincere, et fideliter
referat tantorum virorum delicta, qua-
lia sunt ea, quæ de Loth, Samsone, Da-
vide, Salomone, et aliis interdum histori-
cè narrat.

Resp. 2o negamus Abrahamum
hic mentitum fuisse. Non, quando dixit
Saram Uxorem esse sororem suam; in hoc
enim veritatem celavit duntaxat, at nul-
lum protulit mendacium; erat quippe
Sara neptis Abrahæ, filia nempe Tha-

6. 86

fratris sui; usus autem invaluerat apud 187.
Hebraeos, ut neptes à patruis seu avunculis
dicerentur sorores, et nepotes fratres; undè
idem Abraham Loth fratris sui filium,
seu nepotem suum vocat fratrem, Genes. 13.
v. 8. Neque etiam idem Abraham
mentitus est, cùm dixit, se cum filio suo
ex monte reversurum, quia certò sibi per-
suasum habebat, aut saltem certò sperabat,
quòd Deus, aut non pateretur Isaacum occidi,
vel occisum, et immolatum suscitaturus esset.
Sciebat enim, Deum fallere non posse, nec
promissis deesse, qui promiserat, ex Isaacò
Christum nasciturum, et posteritatem ejus in-
numerabilem futuram sicut stellas coeli, et
pulverem terrae.

10mo Gen. c. 15. v. 3. praedicitur Abra- 187.
hamo, semen suum peregrinum futurum
in terrâ alienâ, et ibi subjiciendum, et affli-
gendum fore 400. annorum spatiò. At
Exodi c. 12. dicitur, quòd Israëlitae in Aegyp-
tò per 430. annos manserint.

Resp. Scripturam saepiùs minorem
numerum pro majori usurpare, quod et hic
fecit, adeoque prior Genesis textus ita in-
telligendus est, ut ad minimum 400. annis
filii Abrahami peregrini futuri sint in ter-
râ alienâ. Quidam 430. annorum
illorum, de quibus in Exodò fit mentio,
initium sumunt ab eo tempore, quo Abra-
ham 75 tum aetatis suae annum agebat; vo-
lunt autem 400. illos, qui Genes. c. 15. me-
morantur, annos incipiendos esse à natò
primùm Isaacò, cùm nempe Abraham Pa-
ter ejus jam centenarius erat; profectò enim
Isaac, quam primùm natus est, coepit esse
peregrinus in terrâ alienâ, de quo hic est
sermo; atque junta hunc computum

pauci residui erunt anni, quibus 430. anno-
rum illorum numerus compleatur; prout
passim in S. Scripturâ contingit.

188. ij mò Ibid c. 27. v. 19. Mentitus est
Jacob, dum bis interrogatus à Patre suo, num
esset Esau, respondit ita, se Esau esse.

Resp. 1º transeat, eum esse menti-
tum, quid tum? Ergo Sacra Scriptura, quæ
factum istud historicè tantùm memorat, men-
dax quoque est? minimè profectò. Vide que
ad object. 9nam pag. 174. primò loco respon-
dimus.

Resp. 2º neg. hic mentitum fuisse
Jacob, 1º quia duplici titulò primogenitus
dici poterat, jure scilicet emptionis, et
Decretò Dei matri Rebecæ significatò,
quando ei fuit revelatum, aliquando fu-
turum, ut major minori serviturus sit.
Et sic Jacob dicens, se esse Esau, non men-
tiebatur, quia se Esau non in persona, sed
in jure dicebat; sicut Joannes dicitur à
Christo Elias, non quidem in personâ, sed in
Spiritu. 2º Quia licet re ipsâ non
esset Esau, erat tamen, ut ajunt, repræ-
sentativè, enimverò ipsius personam ex-
hibebat, undè sine mendacio potuit di-
cere patri suo, se fuisse id, quod ei præce-
perat, quamvis ei nihil, sed Esau præce-
pisset, 3º.

189. iz mo Mentitus est pariter Jo-
seph, dum Genes. c. 42. v. 9. asserit, fra-
tres suos, quos tamen optimè noverat, esse
exploratores; et Benjamin Scyphum ar-
genteum furtò sustulisse, gen. c. 44 v. 4.

Resp. 1º Si mentitus est Joseph,
id non probat Scriptura, sed tantùm his-
toricè narrat. vid. ob. 9. pag. 174.

Resp. 2º. Hæc ab ipso dicta fuisse,
non juxta propriam, sed secundùm Regis
Ægypti Domesticorum suum degentium

7. 87

opinionem; vel interrogando duntaxat, non 189.
~~193.~~
asserendo, quod colligi posse videtur ex v. 15.
ubi ait ad illos, cur sic agere voluistis?

Respondent alii, Josephum hæc non
dixisse seriò, sed jocaliter, et simulatè: ve-
rùm sic à mendacio non absolvitur.

13tio Jb. c. 46. v. 26. dicitur, quòd 190.
cuncta anima, quæ ingressa sunt in Ægyp-
tum, fuerint sexaginta sex, et v. 27. di-
cuntur fuisse septuaginta. Imò act.
7. v. 14. septuaginta ~~[illegible]~~ quinque
fuisse asseruntur in Ægyptò.

Resp. hæc omnia vera esse. Nam
cùm v. 26. cuncta anima, quæ ingressa
sunt Ægyptum cum Jacob dicuntur fuisse
66. in hoc numerò non includuntur Jacob,
et Joseph, nec duo Josephi filii, nimirùm
Ephraïm, et Manasse, qui quatuor si pro-
fato addantur numerò, reperientur septua-
ginta, idest, tot, quot reperiuntur in-
gressa v. 27.mo sequenti; et si insuper
istis addantur quinque Joseph nepotes,
qui fuerunt etiam in Ægyptò, prout ipsi
à Septuaginta Interpretibus addunt,
reperientur septuaginta quinque fuis-
se in Ægyptò, qui est numerus Act. 7.
expressus.

De libro Exodi.

Exodus vox Græca egressum latinè 191.
significat, quo nomine Secundus Scrip-
turæ liber insignitur, quòd de egressu
Israëlitarum ex Ægyptò præcipuè agat.
Hebræi idem Veelle Schemoth nuncu-
pant, id ~~[illegible]~~ est, hæc sunt nomina; eo-
quòd ista sint prima totius libri vocabula.

Idius 40. numerantur Capita, qui-
bus ea, quæ quartâ Mundi ætate, à
morte Josephi videlicet, usque ad

erectionem Tabernaculi, quæ facta fuit die 1mâ mensis anni 2. ab egressu ex Ægyptô, contigêre describuntur*; ut Patriarcharum, seu filiorum Jacob mors. Secuta dura Hebræorum servitus, et oppressio. Variæ machinationes, quibus Pharao Rex Ægypti Israëlitarum propagationem cæde neonatorum masculorum, eorundémque submersione obstetricibus imperatâ conatus est impedire. Moysis ortus, educatio, fuga, Regúmque Ægypti in Hebræos iterata odia. Regressus Moysis è Madianitide, quò priùs confugerat. Plagæ Ægyptiis ab ipso inflictæ. Hebræorum ab Ægyptô egressus, ac transitus Maris rubri; Ægyptiorum ipsos persequentium in eodem submersio. Beneficia à Deo Israëlitis collata. Legis indictio. Hebræorum in Deum ingratitudo. Tabernaculi erectio.

* Quarta mundi ætas ab an. m. 2513. ant. Christ. 1487. ant. Ær. 1491. usque ad an. m. 2992. ant. Christ. 1008. ant. Ær. 1012. nempe usque ad jacta Templi per Salomonem fundamenta.

192. Quatuor præcipuè adversùs hujus libri auctoritatem objici solent. 1º Ibid. c. 14. v. 20. nubes, quæ Hebræos mare rubrum transeuntes ducebat, dicitur tenebrosa simul, et illuminans, quod apertè contradictionem involvit.

Resp. Hæc duo de nube illâ rectè dici sine ullâ contradictione; anteriore enim sui parte, qua Hebræos illuminabat, eisque lucem præbebat, illuminans erat, parte verò suâ posteriore, et Ægyptios respiciente erat tenebrosâ, adeoque simul illuminans, et tenebrosa respectu diversorum, quod nullam contradictionem involvit

2.do c. 20. v. 5. dicitur Deus visitare iniquitatem patrum in filios in tertiam, et quartam generationem: huic verò repugnat, quod dicitur Ezechiel. c. 18. v. 20. filius non portabit iniquitatem Patris. 191. ~~192.~~ 193.

Resp. priorem Exodi textum loqui de poenâ temporali, posteriorem verò de poenâ spirituali, privationis videlicet gratiæ, et damnationis æternæ; prior transit in filios, secùs posterior, exceptô peccatô Originali, de quo proin non est hîc quæstio. Vel, ut explicant alii, prior textus loquitur de filiis iniquorum parentum mores imitantibus, posterior verò de filiis iniquorum parentum vitia fugientibus. 8. 88

3.tio Ib. c. 31. v. 18. Dedit Dominus Moysi ..... duas tabulas testimonii lapideas, Scriptas digitô Dei. Et tamen c. 34. v. 28. Idæ testimonii tabulæ à Moyse Scriptæ dicuntur. 194.

Resp. Moysem, ob vituli adorationem à populô perpetratam indignabundum acceptas à Deô tabulas ipso Dei digitô Scriptas confregisse, et postmodum duas alias prioribus similes præcidisse, atque in eis, dictante Deô, foederis verba scripsisse, prout colligitur ex eodem c. 34. v. 1. Prior ergo textus intelligitur de prioribus tabulis à Moyse confractis, posterior verò de posterioribus à Moyse de novô præcisis, et Deô dictante, vel, ut alii volunt, ab ipso Deô iterùm conscriptis.

4.to Ib. c. 1 v. 20. et 21. obstetricibus Hebræis in Ægyptô Deus benefecisse dicitur, eisque domos ædificasse in præ- 195.

mium mendacii, quo Pharaonem decipientes Hebræorum pueros servarunt incolumes.

Resp. Deum mulieribus idis beneficisse, non propter mendacium, quo Pharaonem deceperunt, sed ob pium Dei timorem, et laudabilem in pueros misericordiam, eos servando incolumes: præmio igitur à Deo sunt donata non ob verbum mendacii, sed ob affectum obsequii.

De libro Levitici.

196. Hic liber nomen sortitus est à legibus et cæremoniis Sacerdotes, Levitas, et Sacrificia spectantibus, quæ res sunt potissimum libri argumentum; quare apud Hebræos Lex Sacerdotum appellatur. Vajicra etiam ipsum nuncupant, idest, Et vocavit, quæ prima sunt totius libri voces.

Viginti septem in eo numerantur Capita, quorum septem priora ritus pro holocaustis, oblationibus panis, simila oleo conspersa, sacrificiis pacificorum, sive devotionis, et gratiarum actionis, et denique pro victimis pro peccato completuntur. Inde cæremonia, et sacrificia pro initiandis Sacerdotibus succedunt: quâ occasione historia Nadab, et Abiu igne consumptorum, quòd thus profano igni imposuissent, refertur. Lex denique de luctu, viníque usu Sacerdotibus interdicto eo tempore, quo Deo ministrant.

Inde à c. 11. usque ad 15. Regula pro animalibus puris, et impuris; pro distinctione lepræ hominum, ædium, et vestium, ac tandem pro expiatione puerperarum, et gonorrhoea laborantium statuuntur.

Hinc sequuntur caeremoniae pro solemni expiatione; gradus cognationis, in quibus connubia interdiuntur; foedus etiam cum Chananaeis, Idololatria, furtum, perjurium, calumnia, odium, superstitiones, auguria, prostitutiones, et adulteria cavenda denuntiantur; hostiarum vitia luculentè recensentur. 193.

Cap. 23. ferta totius anni solemnissima, Paschatis nempè, Pentecostes, Tabernaculorum, Solemnis expiationis, Tubarum, sive exordii anni civilis.

Cap. 24. proscribitur ritus conimandarum lucernarum in tabernaculo foederis; panum propositionis; Statuitur etiam poena blasphemorum lapidibus obruendorum, quo in viro, qui blasphemaverat executioni mandatur; et poena talionis.

Cap. 26. Dei praecepta servantibus bona promittuntur, non servantibus verò plurima mala. Et denique cap. 27. Statutis votorum, et decimarum persolvendarum legibus liber finis imponitur.

Duo hic objiciuntur. 1.° c. 2. v. 1. praecipitur in sacrificio oleum fundi et thus imponi. at ibid. c. 5. v. 11. idipsum prohibetur. 197.

Resp. priori cap. agi de oblatione, seu sacrificio eucharistico ad gratiarum actiones pro beneficiis acceptis ordinato. Posteriori verò de expiatorio, seu satisfactorio pro peccato. In illo praecipitur oleum, et thus; in isto autem prohibetur; quia oleum et thus

194. ~~198.~~ sunt virtutis, et lætitiæ symbola, quæ in peccatis bonum non habent; imò quia oleum, et thus ad delicias, et jucunditatem conferunt, quæ à peccatore procul abesse debent.

198. 2°. c. 18. v. 16. dicitur: Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis. Et tamen oppositum præcipitur Deut. 25. v. 5. his verbis: fratris defuncti uxorem accipiet frater ejus, et suscitabit semen fratris sui.

Resp. Prior levitici textus prohibet solùm, ne quis fratris sui uxorem duat, ido adhuc vivente, vel etiam eo mortuô, si nempe liberos reliquerit; posterior verò Deut. jubet ducendam, si frater sine liberis obierit.

De Librô Numerorum.

199. Hic quartus Pentateuchi liber ab Hebræis vocatur Va jedabber, idest, Et locutus est, eo quòd his vocibus in Hebræô incipiat. Quidam illorum eum nuncupant Bemid debar, quod est, In deserto, quia in eo referuntur ea, quæ Israëlitis contigerunt in itinere 39. annorum spatiô per desertum.

Græci denum, ac deinde Latini eum idcirò Numeros appellarunt, quòd illius tria prima capita Hebræos, et Levitas enumerent post erectionem, et consecrationem tabernaculi separatim recensitos.

Igitur liber iste 36. capitibus historiam, ut dictum, 39. circiter annorum quartæ mundi ætatis complectitur, à secundô silicet mense secundi anni egressûs Hebræorum ex Ægyptô usque ad finem penè vitæ Moysis, sive

40. annorum peregrinationis Israëlitarum in deserto usque ad initium mensis undecimi anni 40. dicta peregrinationis, quo tandem in campestria Moab ultra Jordanem pervenere.

Tribus primis capitibus initur, ut dictum, numerus populi Israëlitici, Bellatorum scilicet, Primogenitorum, et Levitarum. Deinde texitur historia peregrinationis Israëlitarum ex Egypto per Desertum in Canaan tendentium. Commemorantur multiplices eorundem contra Moysem, et Aaronem murmurationes, illarumque poenae. Recensetur etiam exploratio terra promissa facta per Josue, et Caleb, aliosque exploratores, nemon ejus situs juxta diversas plagas describitur: quibus hinc inde plura praecepta judicialia, et caeremonialia immiscentur.

Ob. c. 14. v. 29. dicitur, quod omnes à viginti annis, et supra, qui murmuraverant contra Dominum, non essent intraturi terram promissionis praeter Caleb filium Jephone, et Josue filium Nun. Et tamen, ut habetur Josue c. 14. v. 1. Summus Sacerdos Eleazar, licet tunc, cum maledictum illud pronuntiatum fuit, viginti annis major esset, cam ingressus est.

Resp. comminatoria illa Moysis verba solum ad illos Hebraeos dirigebantur, qui ad reditum Terra promissae exploratorum illorum, qui eidem falsò detrahebant, murmuraverunt contra Moysem; quorum murmuris, et rebellionis cum conscius non fuerit Eleazar Sacerdos, sic nec eadem cum illis poenâ

~~200. 201.~~ debuit puniri, atque Terrâ promissionis privari.

201. De Libro Deuteronomii.

Deuteronomium quinque Moysis Librorum postremus, in quo veluti Summa colligitur omnium, quæ Moyses in aliis præcedentibus libris fecerat, et constituerat: unde et Deuteronomium, idest, Secunda lex, seu potiùs Summa legis dictus est.

Titulus ejus apud Hebræos ex verbis in exordiô libri occurrentibus, Elle haddebarim repetitur. Ex Rabbinis tamen aliqui eum Misna, quod idem est, ac Secunda lex; alii Reprehensionum librum vocant ob redargutiones in Israëlitas c. 1. 8. 9. 30. et 42. insertas.

Triginta quatuor Capitibus constat, historiamque complectitur sex circiter hebdomadum, quantum scilicet temporis intercessit ab exordiô mensis undecimi usque ad septimum duodecimi mensis diem anni quadragesimi ab exitu Israëlitarum ex Ægyptô.

In eo Moyses c. 1. 2. et 3. populum alloquens totam ab egressu Ægypti usque dum in planitiem Moab venissent, historiam recenset. Deinde à c. 5. usque ad 27. secundâ illos oratione Leges Dei in monte Sinâ acceptas explicationibus, novisque ~~[illegible]~~ additionibus illustrat.

Inde à c. 28. usque ad 30. populum vehementer adhortatur, ut divinis legibus obtemperet. Subindè Successorem suum in populi Regimine à Deô destinatum esse Josue declarat c. 31. v. 9. 10. et 14. Tandem, post ea omnia scriptis exarata, librum Senioribus populi com-

mittit, etiam atque etiam eos obtestans, ut 197. ~~200. 201~~
illum singulis septenniis in coetu populi festô Tabernaculorum die illum prælegerent.

Post paucos dein dies canticum vehementissimum coram populô recitavit, in quo violandam à Judæis fidem non obscurè significabat, p. Illud verò Canticum à singulis exscribendum præcepit, ut ad debitam Deo præstandam fidelitatem ejus lectione excitarentur. Tandem eâ die jussus à Deô montem Nebo ascendere, ut diem claudaret, convocatô priùs adhuc populô, singulis Tribubus benedictionem impertivit, et quæ eventura erant, prædixit; inde montem ascendens vitâ functus est, cùm vixisset annos centum viginti.

Ob. c. 15. v. 6. et c. 23. v. 19. permittitur Hebræis fœneratio cum alienis. At contrà Psal. 14. v. 5. dicitur, quòd ille duntaxat habitaturus sit in Tabernaculô Dei, qui non dederit pecuniam suam ad usuram. Et Luc. c. 6. v. 35. ait textus: Mutuum date nihil inde sperantes. 202.

Resp. Usuram jure naturali, divinô, et humanô vetitam Judæis ad dicritiam cordis eorum in Deuteronomiô à Moyse ab alienis duntaxat exigi fuisse pemissam, idque ad majus malum vitandum, ne scilicet à fratribus suis Hebræis usuras exigerent, et extorquerent, eósque sic gravarent, et opprimerent. At quia ipsis permissum erat alienos, ut Amalecitas, Amorrhæos, p. sine crimine occidere, utique etiam licitum ipsis erat, eorum bona rapere, vel apertè, vel occultè, et dolo-